

En samtida Myrdalläsares bekännelse

Det kan ha varit 1967 eller 1968. Det var vid en tid då **Sven Lindqvist**, **Sture Källberg**, **PC Jersild** och **Sara Lidman** hade givit ut böcker med titlar som *Myten om Wu Tao-Tzu*, *Kamrat med 700 miljoner*, *Grisjakten* och *Samtal i Hanoi*.

Jag sitter i gräset i en Myrdalpose, med benen i skraddarställning, inte olik lotusställning, och läser **Jan Myrdals** *Rescontra*. Jag suggs in i de suggestiva monologerna och associationerna från första sidan. Detta är stor litteratur, och när jag nu över 50 år senare återvänder till just den boken blir jag för ett ögonblick frestad att göra en litteraturhistorisk analys. Detta är stor litteratur i klass med verk av europeiska intellektuella som tjecken **Ludvik Vaculik** och ungraren **György Konrad**.

Men litteraturkritik är inte mitt gebit. Journalistik är mitt gebit, och flera gånger intervjuade jag Jan Myrdal. Nästan alla möten blev misslyckade. Jag ställde halvgenomtänkta frågor och han svarade med halva meningar.

Men nu satt jag på gräset mot slutet av en vårtermin och läste en samtida vänsterintellektuells till synes osorterade berättelser, så sceniska och suggestiva. Det var inte svårt att identifiera sig i författarens reflektioner kring relationer med kvinnor, episoder med missförstådda möten med andra ungdomar, hans utläggning om det omöjliga att med ord beskriva sex, då sex är just en obeskrivlig och obeskrivbar njutning, nej, inte njutning utan en liten död och scener från en ynglings övernattande i polisarrester i en tid då detta faktiskt var möjligt (och sannolikt gör dagens hemlösa vagabonder avundsjuka). Lyssna på rytmen, melodin, de exakt avvägda fraseringsarna i de tidiga romanerna och böcker som *Rescontra* och *Samtida*, ta del av kärleksförklaringarna till böcker och läsande, hör ljudet när bokhyllorna rivs i den

hyresetta han flyttar från, stanna upp inför vännen A:s tragiska slut, självmordet, ett trauma som Jan Myrdal så ofta återkom till.



När jag läste *Rescontra* första gången blev jag mycket påverkad av kritiken mot kapitalism, byråkrati och kolonialism. På den tiden i Hultsfred, i detta stationssamhälle, fanns både en FNL-grupp och en sektion av Clarté. När kårhuset hade ockuperats i Stockholm, ordnades sympatimöten i Folkets Hus. När det regnade i huvudstaden fällde vi upp paraplyerna i Hultsfred. Vi hade en radikal lärare i samhällskunskap som arrangerade studiecirkelar i **Göran Palms** *Indoktrineringen i Sverige*.

Jag fångades naturligtvis också av Jan Myrdals välformulerade, förtätade text om Förintelsen, skriven långt innan samme författare lika vältaligt kom att försvara förintelseförnekaren **Robert Faurissons** yttrandefrihet. De båda texterna från skilda decennier behöver i och för sig inte stå i motsättning till varandra. Den som avskyr nazismens brott kan av principiella skäl försvara rätten för den som förnekar nämnda brott att yppa sin åsikt. Men i fallet med Faurisson finns en ofta uppmärksammas lucka i Myrdals tänkande. I diskussioner om yttrandefrihet använde han olika måttstockar för olika individer och sammanhang.

I hans värld fanns ingen frihet, blott och bart detta att någon är alltid fri på någon annans bekostnad. Alltså: Vems frihet talar vi om, patronens eller statarens? Friheten är

sålunda inte villkorlös; de mänskliga rättigheterna är inte universella enligt skriftställaren, som tidvis argumenterade för demokratins motsats. Varför är det intressant att uppehålla sig vid detta? Jo, eftersom Myrdal under långa perioder personifierade en politisk rörelse som utformade en stor del av opinionens agenda i Sverige. Han var inte vilken åsiktsmaskin som helst. Hans ord gjorde verkan åtminstone under en begränsad period.

Apropå Salman Rushdie brukade Myrdal formulera en brasklapp om allas rätt till yttrandefrihet, även Rushdies, men därefter kom utläggningar i olika sakfrågor – för att förklara dödsdomen mot Rushdie. Myrdal nöjde sig alltså inte, vilket han gjorde när det gäller Faurisson, med att försvara individens yttrandefrihet. Efter att aningen pliktskyldigt ha försäkrat sitt stöd till Rushdies yttrandefrihet, levererade Jan Myrdal (Svenska Dagbladet 22/2 1990) en vältalig argumentation om ett pågående korståg mot Islam: *Imamens dom möjliggjorde "för de fattiga och förtrampade muslimska invandrarmassorna i Europa att ta medveten ideologisk strid för sitt människovärde, de västliga intellektuellas – och deras medlöpare i tredje världen – nuvarande uppträdande i Rushdieaffären uttrycker blott deras tjänande roll som maktens hjon."* .

Jan-Ewert Strömbäck